

BESZÉLHETÜNK-E A HATÁRŐRIZETI SZERVEK BŰNMEGELŐZÉSI SZEREPÉRŐL?

A kérdésre tulajdonképpen egy egyszerű igen lehetne a válasz, mivel szinte magától értetődő, hogy a határellenőrzésnek jelentős szerepe van a bűnmegelőzésben¹. Ebben a körben értelmezhető, hogy a határellenőrzés – schengeni szerződések szerinti – megszüntetése miatt keletkező biztonsági deficitet a határellenőrző szervezeteknek ún. kiegyenlítő intézkedésekkel, illetve fátýolkörözéssel kell kompenzálnia. Míg az egyik oldalon a politikusok a személyek és áruk szabad mozgását hangoztatják és várják el, addig a másik oldalon a rendészeti szervek részére komoly követelményként jelenik meg az államhatáron átvélő bűnözés megelőzése, valamint a bűnelkövetők országok közötti mozgásának megakadályozása.

Így szinte természetes, hogy a Schengeni Végrehajtási Egyezmény súlyponti kérdésként irányozza elő:

- a külső határok intenzív őrzését,
- az egységes schengen-vízum bevezetését,
- a rendőri együttműködésekre vonatkozó megállapodások szorgalmazását,
- a kábítószer bűnözés elleni összehangolt küzdelmet,
- egy határokon átnyúló automatikus körözési rendszer (schengeni információs rendszer) létrehozását, valamint
- a bűncselekmények elkövetésével gyanúsított személyek határon átnyúló megfigyelésének, követésének és üldözésének a szabályozását.

Az még viszont a mai napig is vitatott, hogy a fentiekben felsorolt aktusok elegendők-e a határellenőrzés megszűnése következtében keletkező biztonsági deficit kompenzálásához. A határellenőrzés szűrőfunkciója részben mérhető, annak ellenére, hogy a határőrség munkája olykor sziszifuszi munkára emlékeztet. Ahogy a görög mitológiai hős ugyanazt a követ görgeti mindig a hegyre, úgy ismétli a Határőrség is – látszólag kilátástalanul – napról napra a munkáját, hiszen – a hasonlatoknál maradva – a négyfejű tengeri szörny, Hydra mintájára a bünszervezetek is mindig új fejet növesztenek a levágott helyére. Ez viszont még akkor sem kedvetleníti el a hatóságok tagjait, ha gyakran csak részeredményeket érnek el. A munka így is lehet gyümölcsöző.

Ahogy az közismert, Steiermark tartomány – ahonnan magam is érkeztem – Szlovéniával határos. Mivel Szlovénia és Steiermark közt évek óta intenzív az együttműködés a szlovén helyzetet jobban meg tudom ítélni, mint a magyar határőrizeti szervek. Az elmúlt években Szlovéniában az illegális határátlépés miatt elfogottak száma jelentős mértékben (pl. 2002-ben kb. 36 ezerről kb. 6 ezerre) visszaesett. 2003. júniusáig pedig déli szomszédunkban kb. 1700 migránst fogtak el, amely további 47%-os csökkenést

¹ Fordította: Tubák Zoltán

eredményezett². Mindebből számomra az következik, hogy a csempész szervezetek alkalmazkodtak a határellenőrzés megnövelt színvonalához, és áthelyezték a csempész útvonalakat. Példának okáért, ha magunk elé képzeljük az úgynevezett balkáni útvonalat, látható, hogy a migránsok Ausztriáig – mint schengeni tagállamig – több ezer kilométert tesznek meg, és több országon, így Szerbián és Magyarországon próbálnak keresztül menni. Ennél van egy „egyszerűbb” út is, az Adriai tengeren és Olaszországon keresztül. Albániától Olaszország ugyanis „csak” 70 km-re van, igaz az egyetlen veszélyforrás maga az Adriai tenger. Az olasz partokat rendkívül erősen kell őrizni, hiszen az Olaszországba bejutott migránsoknak már nem kell több ellenőrzött határt átlépniük ahhoz, hogy másik schengeni tagállamba jussanak.

Mindezek mellett az illegális migráció mellett a határon átnyúló bűnözés magában foglalja a kábítószer- és fegyverkereskedelmet, a csempészetet, az okmányhamisítást és az emberkereskedelmet. Illegális fegyverszállítványok elsősorban a szlovén-horvát és a szlovén-osztrák határon fordulnak elő, és kerültek hatósági realizálásra.

A határellenőrzésnek továbbá nem szabad elsiklania az olyan vagyoni elleni bűncselekmények mellett, melyekben a jogellenesen szerzett javakat külföldre próbálják menteni. A lopott gépjárművek csempészetével kapcsolatban pedig az tapasztalható, hogy a futárok az ilyen járművekkel – akár több száz kilométeres kerülő megtételére kényszerülve – kerülnek az olyan határátkelőhelyekre, ahol magas színvonalú az ellenőrzés.

Valamennyien emlékszünk a Világkereskedelmi Központ és a Pentagon elleni, 2001. szeptember 11-i terrorista merényletekre. Nagy valószínűséggel ezeket a terrortámadásokat az utasok intenzívebb ellenőrzésével sem lehetett volna megakadályozni, de az erre irányuló intézkedések szakszerű végrehajtásával jelentősen hozzá lehet járulni a repülőgépek fedélzetén elkövetett bűncselekmények megelőzéséhez. Ebből következik, ha a határellenőrzés bűnmegelőzésben betöltött szerepéről van szó, nem szabad megfélemlíteni a repülőterek és a repülés biztonságáról³.

A határellenőrzés, mint szűrő természetesen csak akkor kaphat jelentős szerepet, ha az magas színvonalú, modern technikai eszközparkkal rendelkezik, a személyi állomány pedig fokozatos továbbképzés keretében ismeri meg az újabb és újabb elkövetési módszereket. Ha ez utóbbi körben csak az okmányok területét vesszük szemügyre, megállapíthatjuk, hogy a hamisítások egy része nagyon jó minőségű. A manipulációk gyakran csak költséges technikával vehetők észre. Ennek ellenére a legtöbb esetben az ellenőrző szervek rövid előzmény után megerősítik a hamisítás gyanúját és a további ellenőrzés elhagyható. Ezt a tudást minden, a kiegyenlítő intézkedések végrehajtásában érintett szervezeti egység, így valamennyi rendőri szolgálati hely részére már az alapképzés során továbbítani kell. A határőr szolgálati helyek az információkat a rendőrség más szerveinek is átadhatják, ahol ezeket újabb elemzés alá vonhatják. Abban, hogy valamennyi egység konstruktív együttműködése lehetővé váljon óriási jelentősége van mind az országon belüli, mind a schengeni tagállamok közötti információ cserének. Önmagában a schengeni információs rendszer lehetőséget nyit a hatóságok számára, hogy lényegesen több körözési adathoz jusson. Az ellenőrzés kívánatos szintjének eléréséhez követelmény,

² Ez a trend Ausztriában is észlelhető: míg 2002-ben 48436 csempész és migráns került elfogásra (az elfogások 30%-a a német és olasz belső határon történt), addig 2003. májusáig mindössze 3865 személy (47%-uk már átlépte a belső határt).

³ E körben adalékként említhető meg az a figyelemreméltó tény, hogy számos kábítószer-csempész akad fel a határellenőrző szervek ellenőrzésén a schengeni légi kapuknál.

hogy a kiegészítő intézkedéseket ne csak egy szervezeti egység alkalmazza, hanem azokba a legkisebb rendőrállomások is bekapcsolódjanak. A schengeni információs rendszer az igazságügyi és rendészeti szervek részére egy igazán jelentős eszközt biztosít: az információforrás eszközt. Az osztrák bűnözőnek így a jövőben már számolnia kell azzal, hogy akár Görögországban, Spanyolországban, Norvégiában, Szlovéniában, Lengyelországban vagy Magyarországon is elfoghatják.

A Schengeni Végrehajtási Egyezmény érdeme, hogy az EU külső határán minden utas – néhány kivétellel – egységes ellenőrzés alá kerül, ez által egy magas intenzitású ellenőrzés keletkezik. A belső határokon a kiegészítő intézkedések ilyen eredményt nem hozhatnak, hiszen ott főként meghatározott szempontok szerint végrehajtott szelektív ellenőrzés kerül végrehajtásra. Így a hatóságoknak a megváltozott előfeltételek között is a legoptimálisabb eredményt kell produkálniuk. Amennyiben a polgároknak utazási szabadsága Szcíliától az Északi Sarkig terjed, ez azt is jelenti egyben, hogy a bűnözők is szabadon mozoghatnak.

Régebben kevesebb valószínűsége volt annak, hogy egy bűnelkövetőt a saját államán kívül elfogjanak. A másik országgal történő hivatalos kapcsolatfelvétel bürokratikus akadályai miatt a bűnözők profitáltak. A határon átnyúló üldözés és megfigyelés olyan lényeges intézkedések, amelyek azt jelentik a bűnözőknek, hogy a határátlépésük többé nem akadály az elfogásukban. Ki gondolt volna 10 évvel ezelőtt arra, hogy bilaterális szerződések lehetőséget adnak arra, hogy a saját állam területén idegen, az idegen állam területén pedig a saját államrendészeti szervei tevékenykedhessenek. A hospitációk és közös akciók keretében végrehajtott tapasztalatszerelések nagy jelentőséggel bírnak. A személyes megismerés és a közös munka nem csak azért előnyös mert bepillantást enged a partner munkamódszerébe, hanem megszünteti az előítéleteket is. A külső határokon az észlelhető jelenlét kétségtelenül hozzájárul a bűnmegelőzéshez. Azonban ez önmagában korántsem elegendő.

Rengeteg indok szól a határellenőrzés mellett, de rengeteg a határellenőrzés megszüntetése mellett is. Valamennyien a határok nélküli Európa felé vezető úton haladunk. Én európaiként úgy vélem ez a helyes út. Ha a bűnözés előtt nincsenek határok, akkor valójában a bűnüldözést végző szervek előtt sem lehetnek határok. Ebben nincs jelentősége, hogy a partner schengeni tagállam-e vagy sem.